

Filosofie jako „ars“

Klasické nejstarší a tradiční univerzity však neměly být „školami filosofie“ – filosofie v nich nebyla ani samostatným oborem, neměla vlastní fakultu, byla jen něčím v jakési směsi sedmi „dovedností“ (artes, tedy žádná scientia); artistická fakulta však byla považována za předpoklad a základ každého dalšího vzdělávání ve skutečných „vědách“ (medicína, práva, theologie); proto také byl takový důraz dáván na logiku, kterou už Aristotelés nepovažoval za jednu z filosofických „věd“, nýbrž jen za „nástroj“, organon. Takovým nástrojem, tedy jakousi „dovedností“ měla být později (na nejstarších univerzitách) sama filosofie, ale „nástrojem“ mnohem rozsáhlejším a důkladnějším než i ta nejdůkladnější „logika“: dostala vysokou funkci dokonce ve službách theologie. A když byla theologie stále víc v nové době dehonestována, filosofie to nejčastěji odnášela spolu s ní, alespoň ta aristotelská, scholastická. Vědy se pak postupně stále víc oddělovaly a distancovaly od filosofie, v pozitivismu byla filosofie ztotožněna s metafyzikou a byla prohlášena je za pozůstatek minulosti. A i dnes jsou univerzity ochotny nechat filosofii žít jen jako jeden z oborů, a navíc vyžadují, aby byla „vědecká“. (To ostatně chtěli dokonce i někteří filosofové sami: zvědečtění filosofie, filosofie jako přísná věda, a podobně.) Filosofie však není věda, a nemůže mít ani jeden „předmětově“ vymezený obor, nýbrž jejím „oborem“ je (resp. může být) vše, cokoliv. Nicméně přes to přese všechno nelze filosofii považovat ani jen za „nástroj“, ani jen za metodu, i když ovšem v jistém smyslu „nástrojem“ je, a také má své určité metody; není to také „ars“ ve smyslu dovednosti, ale je to tak trochu „ars“ ve smyslu umění (neredukovaného na dovednost). Ale jedno má se skutečnými vědami společné: tak jako vědy nejsou a nemohou být pouhou „učeností“, ani filosofie se nemůže redukovat na „učenost“ (už ve starém Řecku se přece musela distancovat od tzv. mnohočenosti neboli od mnohovědnění, *polymatheia*). A tak musí filosofie nutně zůstat „problémem“ sama sobě; nemůže se nějak vejít do předem připravené nějaké přihrádky, krabice, šuplíku. S uměním (neredukovaným na dovednost) zůstává v určitých ohledech příbuzná, blízká, možná bližší než s vědami. Ale na druhé straně se musí umět vyrovnat s požadavky „vědeckosti“ ve smyslu přísného a přesného myšlení (což není nikterak normou pro umění a uměleckost).

(Písek, 110124-1.)